

Üniversitede Cinsiyetçilik Ağı

Gender Domination in Universities

Güzin YAMANER

Dr., Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı

Özet

Üniversite, kamusal alanın önemli bir birimidir ve diğer kamusal yapılarda olduğu gibi, eril (erkeksi) olanın yanında durur. Üniversitede, erkeklerarası dayanışma, tarihsel olarak normal kabul edilmiş ve bu dayanışmadan doğan güç ve iktidar ilişkileri, cinsiyetçiliği yeniden üretmiştir. Binlerce yıllık geçmişi olan akademide kadınların varlığı bir yüzyıla sığmaktadır. Kadınların ve aslında tüm öteki olanların akademisyen ve öğrenci olarak üniversitedeki konuları, baskın heteroseksüel erkek kültürünün hegemonyası altında şekillenmektedir. Bizde ise Batı ile karşılaştırıldığında çok farklı görünümde elde edilmektedir.

Bu yazı, temelde üniversitede heteroseksüel erkeklik normunun dışında olmayı sorgulamayı hedeflerken, öte yandan da bizim akademik dünyamızın Batı ile örtüşen ve ayrık duran yanlarına önemle vurgu yapmayı hedeflemektedir.

Abstract

The academy is a one of the most important entity in public area and like in the other public structures it stands by masculine's side. In academy masculine solidarity has been historically accepted usual and the authority and the power relationship born from this solidarity have regenerated the discrimination against women. Although academy is thousands years old, history of women in academy is only one hundred years long.

The status of women and all "others" as academicians and students has been shaped by dominant heterosexual masculine culture. In contrary, we face with different scenery in our homeland compared to West.

As the aim of this article is to interrogate about being outside of the heterosexual masculine norms, on the other hand its objective is to highlight significantly the features our academic world which are both in familiar with and different from those of West.

**Üniversitede cinsiyet, cam tavan, kadınsı meslek
/ Gender in University, glass ceiling, femini ne-occupation**

İlk Söz Yerine: Üniversitede Heteroseksüel Dominant Erkeğin Kuruluşu Üzerine...

Bugün, üniversite çatısının altında, insana ve onun toplumsal, fiziksel, psikolojik ve ekolojik çevresine ait olan her türlü veri, bilim sayesinde her an yenilenerek dönüşmektedir. Ama, bilimin en büyük dayanaklardan biri olduğu üniversite kültürü içinde geldiğimiz aşama, bizi ilkel doğa koşullarında yaşama mücadelesi verdiğimiz zamanların kurallarından kurtaramamaktadır. Mağaranın önünde geçerli olan "güç her şeydir" aksiyomunda büyük bir değişiklik yoktur. Üniversite, insanların bulunduğu her kamusal kurumda olduğu gibi, yasal olarak kadın ve erkek diye ayrılan iki cinsle temsil edilmektedir. Ve bu yasal olarak tanımlanan iki cins arasındaki güç mücadelesinde, yine diğer doğa ve kültüre ait ilişkiler ağında olduğu gibi, baskın taraf erkektir. Kadınlarla erkekler arasında, tavır, ifade, eğitim seviyesi, iş olanakları ve aile içi roller gibi bir çok düzlemde eşitsizlik zaten vardır. Ama üniversite gibi, varoluş gerekçesini insan eğitiminin dolayısıyla yaşamının kalitesini arttırmakla ilişkilendiren bir kurum içindeki cinsler arası eşitsizlik, bilimin "yansızlığı" ve dolayısıyla cinsiyetsizliği gibi sığınma noktalarına kaçmadan, yüksek sesle dile getirilmeye muhtaçtır.

Çünkü, kadınların erkeklerle diğer alanlarda olduğu gibi, üniversitede yaşadıkları cinsiyetçilikten kurtulup her düzlemde eşit olabilmek için çok değişkenli mekanizmalarla mücadele etmeleri gereklidir. Baskın erkek-egemen akademik kültür, bir akademik birimde palazlanan feminist çabaya karşılık anti-feminist söylemi üreterek onu ciddi biçimde sekteye uğratmayı ihmal etmemektedir. Norm, erkek cinsinden yana ayarlandığı için, kadın cinsine uygulanan itlem de, cinsiyetçilik (sexism) olarak bütünsel boyuttaki yerini alan bir kavram haline gelmektedir. Bu kavram, akademik dil içinde, temel insanlık sorunlarından biri olarak hak ettiği kadar ciddi bir boyutta ele alınmamaktadır. Akademik feminizmin verdiği mücadele, cinsiyetçiliğin ortadan kalkması için yeterli zemini oluşturamamaktadır. Kimi süreçlerde ve kimi toplumlarda bir çok alanda hayli yol alındığı düşünülmektedir. Ama burada da, "değişen aynılar" (changing same) kavramı şık ironisiyle karşımıza çıkmakta ve bizi asıl gerçeklikle yüzleştirmektedir. Ne üniversite içinde ne de dışında, güçlü erkeklerin şiddet unsuru olarak tanımlanması gereken sözlü, fiziksel ya da psikolojik olarak uyguladıkları tacizin ve böylece elde ettikleri iktidarın önüne geçmenin henüz bir reçetesi yoktur. Üniversite, modern hayatın, insanların topluca yaşamak durumunda olduğu tüm mekan ve kurumların dışında, kendinden mütevellit, yalıtılmış bir cennet değildir; genele ait karamsar tablomuzu hafifletmeyecek istisnaların dışında, erkeklerin biyolojik ve kültürel yapıları ve onları biçimleyen ideoloji gereği, her nerede nasıl davranıyorlarsa, üniversitede de öyle davrandıklarına ilişkin veriyi burada anmakta yarar vardır.

Bizim Akademik Dünyamıza Dair

Akademik kadınlara ve erkekler arasında evrensel boyutta uyguladığı eşitsizlikler, Amerika Birleşik Devletleri'nde, Kıta Avrupası'nda bir ülkede ya da Uzak Doğu'da, daha farklı ölçütler geliştirilerek göz önünde bulundurulabilecekken, bizim akademik dünyamızda karşımıza başka bir eleştirel göz gerektiren başlangıç ve gelişim süreci çıkmaktadır. Bizim akademik hayatımızın cinsler arasında tam bir eşitlik düzeninde kurulduğuna inanılmıştır. Cinsiyetçiliğin, akademik sosyal hayatın içindeki konumlanışına bakarken, bizde bir döneme damgasını vurmuş olan, "biz kız öğrenciler olarak hiçbir baskıyla, şiddetle ya da ayrımcılıkla karşılaşmadık; tam tersine desteklendik" şeklindeki söylemi başlı başına bir sorun alanı olarak koymak durumundayız.

23

Çok uzun yıllardır Almanya'da akademik kariyer yapan Ayla Neusel, oradaki bir akademik toplantıda şu anekdotu aktarır: Çağımızın büyük matematikçilerinden Emy Noeter henüz kadınların ders vermelerine izin verilmediği 1918 yılında doçentlik için başvuruda bulunduğu tüm fakülte buna karşı çıkar. O tarihlerde çok ünlü olan Profesör Hilpert şu sözleriyle Noeter'in doçent olmasını sağlayabilir; "Ama... ama... baylar.. Biz burada bir üniversitede bulunuyoruz, bir plajda değil..." Toplantı esnasında Neusel, konuya dair görüşlerini şöyle sürdürür; "Prof. Hilpert çağımızda yaşıyor olsaydı ve erkekler ile kadınların plajlardaki eşitliğinin üniversitelere kıyasla çok daha ileri bir düzeyde sağlanmış olduğunu görseydi sanırım çok şaşırırdı". Ancak, Türkiye'li bir genç kız, "Bayan Neusel, Türkiye'deki bilim kadınlarının konumu hakkında ne düşünüyorsunuz? Türkiye'de bunun tam tersi olarak eşitlik üniversitelerde plajlara kıyasla çok daha sağlanmış değil mi?" sorusuyla, Türkiye üniversitelerinde kadın akademisyenlerin, eşitlik söyleminde Batıyla yaşadığı çelişiklere değinir.

Yüksek öğrenim dağılımında cinsiyete, ailelerin ekonomik kökenlerine ve gelinen orta öğretim kurumlarına göre bir çok okuma yapılacak kadar çelişkiyi barındıran ve sayısal olarak düşük bir üniversite eğitimi düzeyinden kurtulamayan bir ülkede, üstelik çeşitli sosyo-ekonomik sıkıntılar kol gezerken, dünyanın sayılı demokrasilerinin çözemediği üniversitede kadın erkek eşitliği sorunu nasıl bir sorun olmaktan çıkar? Bu karmaşık soru, üniversitelerimizde kadınlarımızla erkeklerimiz görece olarak eşitler ama eşitlikten ne anlıyoruz, sorusunu beraberinde getirir. Bu ülkede üniversitede kadınlara, bir çok gelişmiş ülkenin başaramadığı sayısal üstünlük ve hatta yüksek akademik nitelik bahşedilmiş olabilir. Ama bu madalyon, iki değil, ikiden de çok yüze sahip ve işin diğer yüzleri ne yazık ki asla aydınlık değil. Bunlara genel olarak göz atıp, bizim de aslında tüm insanlık ailesinin dünyanın her yerinde mücadele ettiği cinsiyetçiliği üniversitemizde de yaşadığımızın paralelliklerini kurmaya başlayalım.

Türkiye'de, üniversitede kadınların konumuna ilişkin etmenleri, daha çok kuruluş döneminin mantığına bakarak açıklamaya çalışmak doğru olacaktır. Genç cumhuriyetten önce, Tanzimat reformlarıyla birlikte, modern Türkiye adına nasıl bir

yenilik düşünülse, bu yeniliğin önemli taşıyıcılarından biri olarak kadınlar görülmüş, dolayısıyla kadınlara eğitim olanağı, siyasal haklar ya da aile içi iyileştirme hükümleri getirilirken bu hükümler, kadınların kendileri için değil, topluma yönelik reform hareketinin ya da rejimin sağlamaştırılmasının aracı olarak ortaya konulmuştur. Bunun ne kadar sancılı bir sonuç doğurduğu ortadadır. Ülkemizde, kadın profesörlerimizin sayısı çok şaşırtıcı oranlardadır. Ama bu oran, eğitimin salt kadınlara toplumsal refahı temin etme aracı olarak verilmesiyle açıklanamaz. Cumhuriyetle yaşıt kadın profesörler, üst-orta sınıf, isim sahibi ailelerin kızları olarak, alt ekonomik sınıfların erkek çocuklarını geride bırakarak yurt dışına eğitime gönderilmiş kızlardır. Dolayısıyla onlara verilen bu imtiyazlı haklar, salt eğitim eşitsizliğini değil, sınıf olgusunun can alıcı önemini de meselenin göbeğine taşır. Cumhuriyetle yaşıt kızların, cumhuriyetin ölümsüz ülkülerine olan sonsuz bağlarını en duygusal ve en vatanperver biçimde dile döktükleri anılarını sıklıkla okuduk son yıllarda. Nasıl büyük fedakarlıklarla yurt dışına gönderildiler, nasıl nitelikli bir eğitim olanağı buldular ve nasıl büyük bir vatan sevgisiyle yurtlarına dönerek üniversitelerde ders vermeye başladılar biliyoruz. Buna karşın üniversiteyi yurt dışında okumuş olmalarına ve ülkedeki üniversitelerin öğretim üyesi sandalyelerini ciddi bir oranla doldurmalarına rağmen, kariyer yaparken nereye kadar yükseldiklerini de biliyoruz. Bilim alanlarının başına getirildiler, ama en başına değil. Dekanlık ya da rektörlük makamları, kendilerine dağıtılan eğitim olanağı kadar eşit fırsatlarla sunulmadı. Böylece dikey ilerleyişte, erkek meslektaşlarıyla aralarındaki eşitlik derhal bozuldu ve bugün yöneticilik kadrolarını ezici çoğunlukla erkeklerin doldurduğu akademik yaşamda kadınların sayısal olarak üstün varlık gösterdikleri alanlarda bile bu katılımın "gerçek" olup olmadığı tartışılmaya başlandı. Bir de, yatay olarak "kadınsı" mesleklere yöneltildi kadınlar. Cumhuriyetin kuruluşunda da, edebiyat, tarih, filoloji gibi kadınlara uygun görülen mesleklere yöneltilmişlerdi. Aradan bir yüzyıl geçmesine rağmen bu konudaki durum çok aydınlanmadı. Öte yandan "kadınsı" alanlara yöneltilme konusunda bir çok veri çelişki arz etmektedir. Bizim üniversitelerimizde başka ülkelerle kıyaslandığında, kadınların asla sokulmadıkları bilim alanlarının bulunmadığı ve de kadınların her bilim alanına uçurumlar olmadan dağıldıkları ortadadır. (Acar,1996: 75)

Ama ne sözü edilen nicel dağılım, ne de kadınların hiç bir alandan dışlanmamış olması bizim üniversitelerimizi kadınlar için bir eşitlik alanı kılar. Üstelik, kuruluşundan itibaren eşitlik söylemi üzerine yapılan vurgular nedeniyle, bugün kadınların akademide gösterdikleri varlığın cinsiyetçi sorunlarla karşı karşıya olduğuna dair gereken bilinci hâlâ kadın akademisyenlerde bile görmek çok mümkün değildir. Çünkü, gözler cinsiyetçilik tabanlı ayrımcılığa kapatılmış, sayısal veriler ve hiç bir alanın kadınlara kapalı olmayışı gibi "gerçek olmayan" katılımlar nedeniyle belirgin bir görme kaybı oluşmuştur. Öyle ki, mesleki yükselme engeli, "kadınsı" alanlara toplanma gibi daha kamusal geri plana itilişlerin yanı sıra, aile içi rollerde kadının akademisyen olup olmamasının bir etmen oluşturmadığı hususu bile bu görme kaybindan payını almıştır. Bu sorun, Türkiye'li kadın akademisyenin kuşkusuz Batılı hemcinsleriyle paylaştığı bir çıkmazdır; kadının aile içi rolleri ve evlilik

kurumunun ondan beklentileri yine bir özel alan sorunudur ve bu rollerin ve beklentilerin kadın akademisyene yüklediği ekstra sorumluluklar üniversitenin kamusal alanına sokulacak nitelikte değildir. Bu sorun, toplumsal hayatın her katmanında içselleştirilmiş olan cinsiyetçi ideolojinin akademideki kadınlara uyguladığı eşitsiz tutumun göstergesidir. Daha sonra bu tür tutumların farklı görünümüne değinilecektir.

Ancak, Kadın Hareketi'nin ilk alevlendiği anlardan itibaren genel olarak akademi, kadınların gündeminde oldu. Kadınlar, kadının temel insan hakları mücadelesi yolunda ilk adımları attıktan kısa bir süre sonra eğitim haklarına, tıpkı oy hakkı, eşit miras hakkı, evlilik hakları gibi çok büyük önem atfettiler ve eğitim dünyasının içinde kamusal varlıklarını nicel ve nitel olarak artırma azimlerini yitirmediler. Kadın hareketinin geçirdiği bir çok evre, kadının eğitimle olan ilişkisinin önemini daima politik bir güç olarak gördü. Önce üniversiteye kadar erkek çocukların gittiği daha kaliteli okullara gitme hakkını talep ettiler; bu onları iyi bir lise diplomasıyla buluşturdu. Kısa süre sonra da, üniversitelerin salt öğretmenlik ya da hemşirelik bölümleriyle yetinmeyip her bölümüne girme hakkını talep ettiler. Önceleri bazı bölümlere şiddetle alınmadılar, bazılarında tecrit edildiler ve insan türünün dışında vahşi ya da tehlikeli olduğu için kapatılan, insanlardan uzak tutulan canlılar gibi kafes arkalarında tutuldular. Ama kadınlara kapıları zincirli olan akademinin sınıfları, koridorları, hoca odaları giderek aralanmaya başladı. Kadınlar, bugüne dek, ancak "çok deşetli eril zekâ" gerektiren uçak, uzay ya da genetik mühendisliği gibi çok "prestijli" bölümlerin dışında, dünya genelinde sorunlu ve eşitsiz olmakla birlikte üniversitede arzı endam etmekte.

Kendimizden baktığımızda, en eşitlikçi eğitim yasalarıyla donanmış bir ülke olarak, kız çocuklarımızın okullaşamamasından, başı saydam tavana (plexi-glass ceiling) çarptığı için yerinde sayan eğitimci kadınlara dek, eğitim dünyasında var olan köklü cinsiyetçilik üzerine yazılacak ve yapılacak çok ama çok şeyin olduğu tartışmasıdır. Bu yazı, eğitim dünyasının önemli kurumlarından biri olan üniversitelerdeki cinsiyetçiliğe baktığından, buradan sonra sözünü üniversitenin bileşenleri üzerine kuracaktır ve bu bileşenlerdeki cinsiyetçiliğin görünümünden söz edecektir.

Üniversitede kadınla ve kadınlıkla ilgili olan bileşenleri üçe ayırmak mümkün görünmektedir; üniversite sınıflarında okutulan konulardaki kadınlar aleyhine işleyen cinsiyetçilik, kadınların akademisyenliği meslek edinmeleri ve bu meslekle yaşamaları, üniversite koridorlarında kadın öğrenci olmanın gerekleri ve maruz bıraktıkları. Veriler ışığında, bu bileşenlerin ayrıntılı görünümüne bakmakta yarar vardır.

Üniversitenin Kendine Konu Edindiği Her Şeyin İçselleştirdiği Cinsiyetçilik

Bu başlık, bütün bir muhalif hareket olarak Kadın Hareketi'nin doğmasına neden olan her şeye bakmayı gerektirecek kadar geniş bir olguya karşılık gelmek-

tedir. Üniversite, kendine neleri konu edinir? Tıp, eczacılık, genbilim gibi doğrudan insan hayatına müdahale eden alanlarda; hukuk, politika, iktisat, eğitim gibi insanın toplumsal yaşamını düzenleyen alanlarda; sosyoloji, psikoloji, iletişim, edebiyat gibi insanın toplumsal bir varlık olarak bireysel gelişimini, dönüşümünü değerlendiren alanlarda, üniversitenin yüzlerce dalı kurulmuştur. Bu dalların bağlı oldukları çoğunlukla tek bir var olma anlayışı vardır ve bu anlayışa göre üniversite, kendisine bağlı alanların bilimini üretir, yayar ve geliştirir.

Üniversite içinde, hangi konuda araştırma yapılıyor ve nasıl bir sonuçla ilan ediliyorsa, bu insan içindir. Ve insan denen canlıya ait kurumsal ya da kişisel olan ne varsa, onda cinsiyetçiliğin içselleştirildiğini bildiğimize göre, üniversitede kolgezen her konunun cinsiyetçiliğin ağına takıldığı gerçeği de tartışmasız ortadadır. Aslında, üniversitede cinsiyetçiliğin boyutlarına bakarken kullandığımız bu bileşen, ayrı bir alana dahildir ki, bu alan üniversite içinde geçtiğimiz yüzyılın son çeyreğinde kendine yer edinen Kadın Çalışmaları alanının varlık nedeninin ta kendisidir. Bu nedenle, bu bileşen altında, ayrı bir yazı yazılacak kadar çok nokta olduğundan, üniversitenin çatısı altında bilim, bilgi, bunların kuramı ve her yeni aşamada denenebilirliği üzerine ele alınan her konunun cinsiyetçi bakış açısıdır bizim üzerine basarak ilerleyeceğimiz. Çünkü bu konuların gözde öznesi yukarıda bir çok kere değinildiği gibi, açık renkli, hallice iyi bir sınıftan, erkeklığın toplumsal kurgusu gereği bir erkekten beklenen tüm fizyolojik ve ruhsal dayanıklılığa sahip olan erkektir. Özne, bir eylemi belirleyen, eylemin onun üzerinden yürütüldüğü asal eleman olduğuna göre ve üniversite de uzun süre kendine özne olarak erkeği seçtiğine göre, bu özne grubunun dışında kalanların üniversite içinde ikincilleştirilmelerinden başka seçenek yok gibidir.

Üniversitenin resmi söylemi içinde salt erkek özneyi ayırıp, geriye kalanları ikincilleştirme eylemi bulunmamaktadır. Buna ek olarak, üniversitenin en temel varlık nedeni olan bilimsel üretim mekanizması, belki de en büyük ikincilleştirme odağı olarak ele alınmalıdır. Bilim denilen olgu, nerdeyse iki yüzyıldır bir sakız gibi çiğnenen "yansız"lığıyla, aslında asla yansız bir tutum sergilememiştir. Zaten yansızlık kavramının kendisinin kuruluşunda ciddi bir sorun vardır. Bir de bu yansızlık mantığı bilim gibi bir arenaya taşındığında çelişkiler daha da artmakta ve bu çelişkiler doğal olarak kurumların ikincilleştirilmiş öznelerini mağdur etmektedir. Üniversite gibi, cinsiyetçiliğin kökten içselleştirildiği kurumlarda bilimin yansızlığı, heteroseksüel erkek özne grubunun kişisel ve bilimsel çıkarlarını gözetirken, bunun dışına düşen grupları adaletsiz ölçütlere göre sınamış ve yargılamıştır. Bilimin üretilmesi aşamasında ve bilimsel çalışmaların değerlendirilmesinde, üniversiteye egemen olan epistemoloji, bilimin yansızlığına sığınmıştır ve bu eyleme de ne yazık ki bir çok alanda devam edilmektedir.

Aşağıda, üniversiteyi cansız koridorlar, kitap ve kâğıt yığınlarından alıp canlı bir uzama dönüştüren insanlardan; akademisyenlerden ve öğrencilerden söz ederken, üniversite içindeki bazı insanları, buranın nasıl ikincil bir gözle gördüğünün ve neyin "normal" olarak kabul edilerek neyin "anormal" bulunduğu-

nun bilimsel ve kişisel tanıklıklarına bakacağız.

Akademisyen Kadınlara Karşı Uygulanan Cinsiyetçiliğin Boyutları

Akademik yaşam, akademisyen olmayı seçmiş kişinin öncelikle belli akademik görüşe sahip bulunmasını, akademiye dahil edildikten sonra da bilgi niteliğini daima arttırmasını, kendisini bekleyen akademik aşamaları geçmek için hazırlık halinde olmasını gerektiren zorlu parkurlara sahip bir yarış alanıdır. Akademisyen, kuruma girişinden itibaren hem kendisiyle hem de akademik hiyerarşinin gerekleriyle yarışmak durumundadır. Onu değerlendiren daha üst konumdaki akademisyenlerin ölçütlerine ve içinde bulunduğu bilimsel auranın gereklerine uyduğu oranda başarısını sürdürebilir. Bu oranı tutturamayan ise, oyunun dışında kalmak tehlikesiyle yüzleşir. Bu tehlike, cinsler arası fark bir kategori olarak alındığında, hangi cins için daha tehdit edicidir?

27

Akademik yaşamda, erkeklerin cinsiyeti çok nadiren bir atılma ya da yarışma nedeni olarak çok ön plana çıkar. Bu atılma ya da bir yarışmaya tabi tutulma hali erkek akademisyenler için, en belirgin olarak yalnızca kadınlara ait olduğundan, zaten üniversite içinde de kıyaslaştırılmış alanlarda söz konusu olabilir. Buna karşın, kadın akademisyenlerin uzaklaştırılma ya da sürekli bir yarışmanın içinde tutulma halleri, akademinin bir çok alanında çok önemli boyutunu dünyanın her yerinde korumaktadır. Bu cinsiyetçilik temelli ayırım, kadın akademisyenler için moral bozucu bir tedirginliği korumaktadır. Bu konuda yapılan araştırma raporlarında (Backhouse'dan aktaran Caplan, 1993:189), kadın akademisyenlerin yoğun olduğu bölümlere iyi olmayan yorumların yapılması gerçeği hep gündemdedir. Bir kadın akademisyen şu sözü durumunu netlikle ortaya koyar; "benim bir kadın olmamla ilgili herhangi bir yorumun yapılmadığı bir gün bile hatırlamıyorum". Böylece, kadın akademisyenin, iş konumu açısından yarışmaya dahilinde öne çıkan şey, cinsiyeti olmaktadır. Bu, kadınların akademik başarısını doğrudan etkileyen bir şeydir. Bu tür bir moral bozukluğunun sonucu olarak, kadın akademisyenler kendilerini, yardımdan uzak, yersiz yurtsuz, yabancılaşmış, yalnızlaştırılmış, dikkat çeken, dişiliğinden uzaklaşmış, tuzağa düşmüş, hedef tahtası olmuş, mutsuz olarak hissetmektedirler. (Caplan, 1993:189)

Kadın akademisyenlere yönelik kıyaslaştırmalarının, bir çok önemli eril gerekçesi vardır. Bilim denilen alanın gerçekleştirilme pratiklerinin son derece erkeksi yöntem, bakış, dil ve düşünme tarzlarından hareket ettiği gerçeği önlenemez biçimde varlığını sürdürmektedir. Bu erkeksi bilim yapma pratiğinin ne yöntemini, ne bakışını, ne dilini ne de felsefesini dişil olandan yana bir adalet gözetken konuma getirmek güzel bir ütopyadan başka bir şey değildir. Bilim yapma halinin eril olandan yana ibresi, erkek aklına, bedenine ve erkek akademisyen meslektaşlığına şiddetle ihtiyaç duyar.

Kadın akademisyenler, erkek meslektaşlarıyla birlikte, yalnızca akademik bir yaşantıyı değil, buna bağlı olarak sosyal hayatı da paylaşmaktadırlar kuşkusuz. Ders

aralarında, öğle yemeklerinde, akademik toplantıların ayaküstü sohbetlerinde ya da çoğu köklü fakültelerde adet olduğu üzere kadınlara uzun bir süre kapalı kalmış olan sohbet odalarında süren yaşantıların, kadınlar için farklı bir boyutu vardır. Bu yaşantılarda, kadınları ya dışlayan, ya da içine alsa bile en basit anlamıyla cinsel nesne olarak kullanan bir dil söz konusudur. Kadınlarla erkeklerin sırf kendi cinsiyetleriyle birlikteyken kullandıkları farklı dillere yönelik bir çok şey yazılmış, buna yönelik gündelik konuşmalardan argoya, dilin üst boyutu olan edebiyata dek çeşitli teoriler geliştirilmiştir ve özellikle feminist dil eleştirmenlerinin konuya olan eğilimi sayesinde bu bakışın hayli yoğun bir literatürü söz konusudur. Kadınlarla erkeklerin tarihsel olarak farklı bir dil yapısını kullandıkları düşüncesi, başka bir çalışmanın konusu olacaktır. Ama burada vurgulamakta yarar gördüğümüz şey, erkeklerin tüm yaşama egemen olan dilsel üstünlüklerinin kadınlar açısından nasıl ötekileştiren, dışlayan ve araçsallaştıran bir iktidarı taşıdığıdır. Akademi, kamusal yaşamın, kamusal iş alanlarının içinde en donanımlı, en gelenekçi ve en eril kurumlardan biridir. Üniversiteler, uzun yüzyıllardır kamusal dünyada erkeklerin girip çıktıkları, kendi çıkar birliklerini çok sağlam temeller üzerine kurdukları bir arenadır. Kadınlarsa bu arenada henüz bir yüzyılı doldurmamış bir geçmişe sahipler. Üstelik bunun bir çoğu da, kuruluş mücadeleleriyle, var olma savaşlarıyla ve var kalabilmeyi sürdürme çabalarıyla harcanmış bir yüzyıldır. Akademinin, dünyanın sayılı büyük okullarında "our good old boys" mantığıyla içselleştirilmiş olan erkeklerarsası güçlü çıkar birliği sözleşmeleri, yazılı olmalarına gerek olmadan, kuşaklar boyu aktarılan bir dayanışma geleneğini taşımaktadır. Bu geleneğin kullandığı cinsiyetçi dilin, kadın akademisyenlerdeki karşılığı ise birkaç değişik başetme çaresinde toplanmaktadır. Daha çok orta yaşlı erkek akademisyenlerin etrafında toplanan bir grup adam, cinselliğin ağır toplarıyla bezeli fıkralarını anlatır. Orada bulunmaktan rahatsızlık duyabileceğinin önemsenmemesinden dolayı kadın akademisyen, ya duymamazlıktan gelir, böyle bir konuşmayı yok sayar, ya savunmaya geçer ve erkek akademisyenlere karşı yönelir o saldırgan dili. Ya da çok duyarlı davranarak, irkilir, erkeklerin bu muhabbetinden hiç haz etmediğini ortaya koyar. Ama burada uzunca bir süre oynanan oyun, dağa küsen tavşanın oyunundan farksızdır. Kadın akademisyenler, deneyimli, güçlü ve nüfuzlu erkek hocaların etrafında toplanan bu odalara girmedikçe ya da dışında kaldıkça, bir yalıtılmayla daha karşılaşmaktadırlar. Bu tür şakalaşmaları kaldıramayacakları için o odalara, kahve molalarına girmedikçe, oralarda olup biten akademik tartışmalardan da uzak kalmış olurlar. Çünkü oralarda salt bu tür şakalaşmalarla geçirmeyen vakitlerini erkek hocalar. Aynı zamanda akademik tartışmalar da aynı ortamda yoğunlaşmaktadır. Ama kadın akademisyenler, buna dahil edilmezler çoğu zaman. Erkek akademisyenler, birbirlerine "senin kızlar bu şakadan haz etmediler" derler. Ve "şaka kaldırmaz mısın sen, senin espri anlayışın yok mu?" diyerek yönelirler kadınlara. (Çaplan, 1993:189) Bu şakayı kaldıramama halinin suçu, onu yapan tacizcinin değil, onu kaldıramayan kadının oluverir hemen.

Erkeklerin her meslek grubunda olduğu gibi, akademisyenlikte de, usta çırak ilişkilerinin büyük desteği vardır birbirleri üzerinde. Burada kural, birinin daha

iyi bir konuma gelmesinin kendisinin de çıkarına olacağına dair basit ve insani bir mekanizmaya dayanır. Bu çok anlaşılır bir şeydir. Ama aynı çıkar birliği kadın akademisyenlerden yana eşit bir iyileştirme mantığını kurmaz. Erkek akademisyenler, kadın akademisyenlerle ciddi şeyler üzerine daha az konuşurlar. Daha çok enerjilerini erkek meslektaşlarına yöneltirler. Ya da kadınlar onlara bir şey anlattıklarında, "gerçekten ciddi misin?" sorusuyla güvensizliklerini hemen belli ederler. (Theodore,1986:12)

Geleneksel olarak eril olan bir alanda kaydedilen bir tanıklık, erkeklerin kadın sözlerine duyduğu güvensizliğin yanı sıra onların başarılarına karşı geliştirdikleri ironik dili ortaya koymasından bakımdan ilginçtir. Bir kadın akademisyen bir başarı elde eder ve kadının erkek profesörü durumu şu yorumla anons eder; çoğu erkek olan kesime karşı, bir kadın için alışılmadık bir şey olan bu başarı bir göstergedir ve bu gösterge bazı ihtimallere dayalıdır. Bu kadın öğrenci muhtemelen gerçek bir diti değildir. Ya da sınavtaki erkekler tam olarak gerçek erkek değildirler ki, bir kadının kendilerini alt etmesine izin vermişlerdir. Bu yorumu, cinsiyetçi şakalar ve yorumlar takip eder.(Franklin,1981:11) Bir başka öğretim üyesi buna benzer bir durumdaki konuşma tarzını, "kendimi erkekler tuvaletinden gibi hissettim" diyerek tanımlar. (Johnson vd,1989:37). Burada salt kadın akademisyenin, kadın başına bu başarıyı nasıl yakaladığı üzerinde bir şaşkınlık yaşanmamaktadır. Aynı cinsiyetçilik marazından tam birer erkek olmayan erkekler de nasiplerini almaktadırlar. Öyle ya, ancak gerçek bir erkek buna izin vermeyecektir.

Ataerkil pazarlığı ayakta tutan en önemli unsurlardan biri olan tam ve gerçek bir erkek olma anlayışına değindikten sonra, aynı pazarlıkta büyük payı bulunan bir başka unsura geçebiliriz; aile! Bizde de dünyada da bir çok boşanmış akademisyen kadın, bilimsel yoluna devam etmektedir kuşkusuz. Burada, boşanan kadınlara çok ciddi ve genel bir ayrımcılık yapılmaktadır demek doğru değildir. En azından bizim absürd üniversiteleşme yapımız içinde kimi bölümlerde boşanma kadın akademisyen için hiç de görünürde bir engel oluşturmamaktadır. Ama yinelemek gerekirse, üniversite ne dünyada ne de bizde homojen bir yapıya sahip değildir. Bazen aynı kampüs içindeki iki ayrı fakültede, bazen de aynı fakültedeki iki bölümde farklı gelenekler kadın akademisyenleri sınırlamaktadır. Boşanma, bizim toplumsal yapımıza çok tanıdık geleceği üzere, kadın için bir başarısızlık göstergesi ve haline hareketine bir sınır çizme nedeni olarak görülür. Ayrıca, asıl hedef aile denen kurumun devamına prim yaptırmaktır. Çünkü bu kurum ataerkil pazarlığın vazgeçilmez taşıyıcılarından. Hele de boşanan taraf bir kadın olduğunda, akademi gibi muhafazakar yapısını değiştirmekte çok zorlanılan bir kurumda, mesleki başarıya elbette bir gölge düşecektir. Zaten, kadınlar formel olarak anti-nepotizm kurallarına tabi tutulmaktadırlar bazı alanlarda. Buna göre, aynı kurum içinde evli bir çiftten yalnızca birine tenur hakkı verilmekte ya da konumu iyileştirilmektedir. Bu çiftten feragat etmesi beklenen taraf elbette çoğunlukla kadın olmaktadır. Bu, işin formel engellerinin bir kısmıdır. Aile denilen mefhum için bu tür formel fedakârlıklar doğal karşılanmaktadır. Ama kadınlara uygulanan başka formel

engeller vardır. Kadınlar, üniversitede cinsiyet, ırk, yaş, cinsel tercih ya da fiziksel durum nedeniyle bir erkek akademisyenin tacizine uğradıklarında ve bunu beyan ettiklerinde, yönetim ve o erkeğin bağlı bulunduğu grup, erkeği savunmaktadır.(Caplan,1993:201)

Üniversitede cinsiyete dayalı ayrımcılığın bir başka formel göstergesi de, yaş olgusuna bağlı olarak kendisini gösterir. Batı literatüründe ageism olarak kavramsallaşan, bizde yaşa dayalı ayrımcılık olarak adlandırılabilir olan bu kavram özünde, toplumun her kesiminde geçerli genel bir insanlık ayıbından başka bir şey değildir. Ama hem toplumsal hayatın diğer basamaklarında hem de akademi içinde kadınlar yaşa dayalı ayrımcılığın daha çok mağduru olmaktadır. Bunun bir çok nedeni olabilir. Akademiye, diti bir güç odağı oluşmasını rahatsız edici bulmak, dolayısıyla bir deneyim aktarımını ve kurumsallaşmayı engellemek için kadınlararası uygulanan ageism iyi bir bariyer gibi görünmektedir. Yaşa dayalı akademik ilerlemeyi engelleme, araştırma olanaklarını kısma gibi bir çok yolla uygulanabilecek olan ageism, genel olarak Batıda akademik çalışmalardan yaşlı kadın öğretim üyelerini uzaklaştırmak olarak bilinir. (Carpenter, 1996:142) Elbette ageism, salt akademiye değil ve salt kadınlar üzerinde değil, her alanda erkekleri de kapsayan bir ideolojidir. Ama kadınları daha çok böldüğü kesindir. Çünkü bu iş, kadınlara karşı cinsiyetçi tavırlarla da birleşir. (Arber ve Ginn, 1991:36) Zaten 90'ların başında, eğer ageism kadınları bu kadar mağdur ediyorsa, bunun sexism (cinsiyetçilik) ile yakından ilgisi vardır diye düşünülür ve sexageism (cinsiyet tabanlı yaşa dayalı ayrımcılık) denilen bir başka kavram doğar. Ancak, ageism salt akademinin nötr, kaçınılmaz ve kanıtlanabilir kriterlerine uygun olan gençlik ölçütlerinden "yaşlı" insanların diskalifiye edilmesi tehlikesini taşımaz. Üniversitede, hayatın her alanında olduğu gibi cinsiyete dayalı ayrımcılığı görünür kılmak için çaba harcayan feminizmin en büyük dayanaklarından biri olan kadınlararası dayanışmayı da zedeler. Çünkü ageism, ideolojik kırılma noktaları yaratarak, kuşak çatışması denilen olguyu da beraberinde getirir. Böylece, feminizmin kuşaklarını birbirlerinin ne talep ettiğini dinleyemeyecek kadar birbirinden uzaklaştırabilir. Bir yandan, "yaşlı" diye nitelendiği kadın birkimini kapsam dışına iterken, bir yandan da kadına atfedilen annelik, evi çekip çevirme, bakımın tecrübesi gibi her türlü yeniden üretim dayatmaları konusunda henüz yeterince pişmemiş olan genç kadınları "toy" görerek, kadınlararası ilişkiyi anne-kız ilişkisinin, kendisini ötekine göre haklı bulma sapağına sürükler. Böylece ageism ideolojisi ile bir taşla iki kuş vurulmuş olunur. Bizim gibi, geleneksel deneyimlemeleriyle kamusal bilginin sınırlarını muğlak ilişkilerle yaşayan toplumlarda daha büyük tehlike arz eden bu ayrımcılık, Batıda "female geotesque" (dişil yabancılaştırma) olarak kavramlaştırılır. Nancy Miller, bunun hem feminizmi hem de feministleri bölen bir şey olduğunu söyler. (Aktaran Carpenter, 1996:142) Böylece, cinsiyetçilik kökenli her türlü ayrımcılığa karşı verilebilecek mücadelenin önu yeni bir araçla kesilmiş olur.

Bunlar için yabancı literatürden istediğimiz kadar alıntı yapabileceğimiz tanıklık okuyabiliriz. Ama kendi üniversitelerimizde olup bitenlere ait o kadar çok yazılı materyalle karşılaşmak kolay değildir. Burada durup yine, bir çok üniversitede

durum değişti; eskiye oranla çok daha bağımsız iş hayatları ve özel hayatlar yaşıyor kadınlar, düşüncesine kapılmamak gerekir. Çünkü, ülkemizde çok sayıda ve çok farklı kültürel yapıların içinde nefes almaya çalışan üniversiteler, onlara bağlı fakülteler ve daha küçük akademik birimler bulunmaktadır. Kız çocuğunu kötü şeyler öğrenmesin, gözü açılmasın diye okula yollamayan insanların elli yüz metre ilerlerinde kadın akademisyen, "üniversite" adının altında, evrene açılana dair bilgileri aktarmakta, kadınların da özgürlüğünden, erkeklere tamamen eşit insanlar olduklarından söz etmektedir. İkisinin arasındaki çelişki, bize hâlâ sorunun çok çetrefilli olduğunu göstermektedir.

Öğrenciliğin Cinsiyetle İlişkisi

31

Üniversitede cinsiyetçiliğin bir bileşeni olarak öğrenci olgusuna gelindiğinde, üniversite aşamasından önceki tüm sosyalleşme süreçlerinin, toplumsal önyargılarla ve kalıpyargılarla beslenen ideolojilerin ve bütün bir eğitim-öğretim hayatı boyunca aşılana anlayışların, öğrenciyle birlikte üniversitenin kapısından girdiği bilgisinden başlamakta yarar vardır. Hatta bu bilgi, öğrenciden önce üniversitenin kapısından girer ve onun adına hangi bölümü seçerek hangi mesleğe yöneleceğini ve onda ne kadarlık bir gelecek planı yapacağını belirler. Böylece öğrenciye, daha çok bir piyon gibi, takip edeceği derslere devam kalır.

Bir yandan meritokrasi denilen ve toplumun sınıflı yapısına göre hangi sosyal konuma ait ailenin çocuğunun ne tür mesleklere yöneleceğinin düzeni belirlemiştir öğrenciyi. Bir yandan da, bizim dert edindiğimiz cinsiyetçi ideoloji öğrenciyi kız ya da erkek oluşuna göre sınıflayıp karar vermiştir büyük ölçüde. Bunun dışında kalan özgür(!) sınırlar dahilinde öğrenciler üniversite bahçesinde, dersliklerinde ve kantinlerinde ne yaparlar, eğitim aracılığıyla sosyalleşmelerinin en önemli süreçlerinden biri olan gençlik yıllarını nasıl geçirirler ve kendi geleceklerini nasıl hayal ederler?

Her şeyden önce, özellikle bizim gibi geleneksel toplumlar için, kız öğrencilerin üniversite giriş barajını aşarak bu özgür cennete ulaşmaları önemli bir sevinç kaynağıdır. Kız ve erkek öğrenciler için nasıl meslek seçiminde uçurumlar varsa, sosyal beklentiler konusunda da her iki cins arasında uçurumlar bulunmaktadır. Kızlar için, güzel olmak, bakımlı görünmek, bir an önce yakışıklı bir partner bulmak ve mümkünse onu evlilik denilen ehemmiyetli müessesenin yoluna sevk etmek ve bunu duygu dolu bir rüya sahnesiyle gerçekleştirmek gibi ölçütler bulunsa da, erkekler için ölçütlerin daha sade olduğu iddia edilebilir. Bir iddiadan öte, yapılmış anketlere verilen yanıtlarla, bu düşünce desteklenebilir. Kızlar için partnerin, duygusal, akıllı, sevecen ve kariyer vaad eden biri olması ön plandayken, erkekler için partnerin estetik bir bedene sahip olması oldukça ön sıralarda yer almaktadır.(Ghiglieri,2002:32) Kız ve erkek öğrencilerin en deli gençlik çağlarını yaşadıkları üniversite ortamında, birbirlerinden beklentileri oldukça zıt noktalarda görünse de, bu beklentiler ters çalışan ama aynı kolun işlemesi için lazım olan zıt kaslar gibidir. Erkekler için cinsel yönden etkileyici bir kız arkadaşına ulaşmanın yolu, kızlar için o hedefi tutturmak amacıyla kendini güzelleştirme eylemini gerektirir.

Böylece taraflar karşılıklı beklentilerine ulaşmış gibi görünürler. Burada zıt çalışan kasların mağdur ettiği tek taraf kız tarafıdır. Çünkü, o genç yaşlarında kızların beledikleri duygu dolu rüya sahneleri bazen karanlık birer kâbusa dönüşür. "Güzel, statik, genç ve burjuva liberalizminin kuşkusuz erkek-egemen modeline göre tasarlanmış klasik dişi beden" biçimine sadık kalmak için her türlü ödünü rahatlıkla verirler. (Carpenter, 1996:143) Bu uğurda, kariyerlerinden vaz geçebilirler, yıllarca diyetle yaşarlar ya da diğer kızlara, erkeklerden bile daha ağır bir ayrımcılıkla bakmakta sakınca görmezler. Kadın bedeninin sunulması ilkesini kafalara kazıyan cinsiyetçilik, üniversite kapısında genç kız ve erkekleri bekleyen tek tehlike değildir. "Şimdi"nin rahatlığını tercih eden, pozitivist bilim söyleminin yozlaşmış ama körpe akılları rahatça kavrayacak kolaycılığını içeren, burjuva bireyciliği ve kapitalist gelişmenin cazibesine kapılmış liberal bir hümanizm beklemektedir onları. Böyle bir konumda, bir an önce diplomayı alıp cazibeli iş dünyasında "kariyer" vaad eden bir pozisyonla işe başlamak ön plandayken, birilerinin gelip sınıfta, cinsiyetçilik denilen şeyden söz etmesi, ergenliklerinden beri en kolay öğrendikleri cins olgusuna bir de toplumsal cinsiyet denen ne olduğu belirsiz bir kategoriye eklemesi iyice garip gelmektedir onlara çoğunlukla. Burada, toplumsal cinsiyet çözümlemesine dayalı bir düşünme biçimini yerleştirmeye çalışan, cinsiyetçi ideolojilere karşı öğrencide bilinç geliştirmeyi hedefleyen, kadın bakış açısıyla oluşmuş kuramsal söylemi kullanan ve daha ilk belirtiyile feminist olduğu kolayca damgalanan bir öğretim üyesinin anlattıkları kimi kez uzağına düşebilmektedir öğrencilerin. Bir feminist hocanın dersi sonrasında, "verdiği ders, sıcak ve samimiydi ama çok bir şey öğrendiğimi düşünmüyorum. Konuşması daha çok ilginç şeyler üstüne bir şeydi işte," demektedir öğrenci. (Bauer ve Jarrett, 1994:153) Feminizm, hâlâ bir çok öğrenci için, moda deyimle "style" (bir tür tarz) bir şeydir. Öyle diğer derslerde anlatılan akli başında şeyler gibi oturaklı değildir. Oysa, pozitivist bilginin sunduğu neden-sonuç ilişkileri, son derece ikna edici, hiç bir kalıpyargıyla küçümsenecek açık kapı bırakmaz genç kafalarda. Bir diğer kalıpyargı, feminist hocaların dış görünüşlerine aittir. "Ben bir feministle iletişim kurmadım, ama bence şöyle görünüyorlar..." cümlesini şöyle tamamlamaktadır bir öğrenci: "Feministler, feminine olmazlar (dişi olmazlar demek istiyor herhalde). Makyaj yapmazlar ve saçları düzdür. Siyah, hâki ve bordo renk elbiseler giyerler. Küçük kolye, küpe ve bilezik takarlar." (Dale ve Rhodes, 1996:105)

Öğrenciyi bu yanıtı vermeye iten şey, kalıpyargıların hep aktarıyor olmasıdır. Hocanın giysileri, tavırları, yaşı, makyajlı olup olmaması onun akademik birikimiyle sınıfta anlattıkları üzerinde doğrudan etkileyici olur. Ve bu kalıpyargılar bir kısırdöngü ile yinelenir. Öğrenciler arasında, dersi veren hocanın feminist olduğu duyulduğunda, o dersi almak için bir korku oluşur. Çünkü kalıpyargı gereği, hoca feministe erkeklerden nefret ediyordur. İnançsızlık ve umutsuzluk aşılacaktır derste. Bir de hocanın sorunlu olması gerekir. Çünkü feministlere, hem psikolojik olarak hem de cinsel tercih eğilimleri gibi unsurlar aracılığıyla şüpheyle bakılabilir. Böylece, sexual orientation denilen ve cinsel eğilimi ne olursa olsun, sınıf içinde verdiği dersle hiç bir ilgisi olmayan bağlam, ancak ve ancak heteroseksüel-

liğin "normal", bunun dışında kalanların ise "anormal" olduğunu bir kere daha vurgular. (Bkz. Dale ve Rhodes, 1996:104-105)

"Normal" bir heteroseksüellik, bu kadar "normal olarak" tanımlanırken bile, kızlar için baktığımızda o kadar da normal olmadığını hemen görebileceğimiz bir alan vardır. Bu alan, kızlarla erkeklerin cinselliği yaşama hakları ve sınırları gündeme geldiğinde belirir. Madem ki, normal olan bir kadınla bir erkeğin fiziksel birlikteliğidir, o zaman o kadının da erkek kadar hakları olmalıdır. Aynı fiziksel birlikteliği, erkek öğrenci yaşadığında sorun çıkmazken, kız öğrenci için kısa süre sonra, "mal" ya da "ellenmiş" olma hali ortaya dökülür. Feminist araştırmacılar Patricia Faunce ve Susan Phipps-Yonas, bizim kültürümüzde çok tanıtılan ve çizgiyi aşan kızlara hemen yapılandırılan bu sıfatları şöyle formüle ederler. Dünyanın her yerinde kadınların bedensel işlevlerine hep çifte standart uygulanmıştır. Ve bu çifte standart, iki kadın sınıfına bölünür; iyi kadınlar ve kötü kadınlar, bakire olanlar ve bakire olmayanlar, doğurgan kadınlar ve zevk arayanlar. Parlak kâğıtlı kadın dergilerinde yaratılmaya çalışılan modern kadın imgesi, bu çifte standardın ikileminden kurtulmuş kadındır. Ancak, serbest cinsel, bedensel ve her türlü fiziksel ilişkinin her zaman ödenecek bir bedeli vardır. Kızlar, evlenme aşamasına geldiklerinde bunun cezasını öderler ama erkekler için böyle bir ceza söz konusu değildir.

Bir çok kültürde, önemli bir mertebede tutulan evlilik kurumuna yapılan yatırım, kadın öğretim üyelerinin uğradığı cinsiyetçiliğe dayalı ayrımcılık konusunda belirtilen engelleriyle, öğrencilik boyutunda da geçerlidir. Kız öğrenciler, o parlak imgelerle süslenen modern, bağımsız, moda deyimle sofistike kadın imajı nedeniyle ne kadar bağımsız görünürlerse görünsünler, evlilik her zaman popüler kültürün peri masalı düğün törenlerinden aile baskısına dek bir çok koldan dayatılmaktadır. Ama kız öğrenciler için üniversite sıralarında, özellikle akademik kariyere yönelik ileri projelerde çoğu kez erkek sınıf arkadaşlarından daha başarılı olsalar bile, nasılsa evlenip gidecek ve programı bırakacak mantığıyla engellenebilmektedirler. (Caplan, 1993:198) Yalnızca cinsiyet ayrımcılığı yapan erkek hocalar değil, kadın hocaların da erkek öğrencileri daha yararlı, akıllı ve bundan öte daha parlak buldukları ve tercih ettikleri bir çok örnek sunulabilir.

Cinslerarası adil bir hayatın, güzel bir düştan ibaret olduğu ortadadır. Bu nedenle, cinsiyet farklılığına dayalı ayrımcılığı, diğer bütün iktidar ve çıkar ilişkilerinden ayrı tutmanın bir anlamı yoktur. Ama bedensel, ruhsal ya da fiziksel farklılıklar içinde tıpkı kadınlar, yaşlılar ya da çocuklar üzerinde uygulanan her türlü güç ilişkisi gibi, yalnızca ruhunda, varlığında ya da bedensel isteklerinde heteroseksüel olanı tercih etmediği için okul koridorlarında her türlü baskıya uğrayan öğrenciler söz konusu olduğunda durum gerçekten de bir çok açıdan umutsuz görünmektedir. Kendi üniversite gençliğimize baktığımızda, lezbiyen, gey ya da biseksüel olan öğrencilerimizin, geride bıraktığımız uzun yüzyılın son iki on yılından itibaren, kendi gerçekliklerini farkettilikten sonra kapandıkları dolapların kapaklarını araladıklarını söyleyebiliriz. Bu, Batıda daha farklı bir eğilime, daha farklı bir zemine karşılık gelebilir, bizde de büyük kentlerle taşra üniversiteleri karşılaştırıldığında çok büyük

çelişkiler ortaya çıkabilir. Bu çelişkilerin gösterdiği şeydir önemli olan; daha yapılması gereken çok şey vardır. Farklı cinsel kimlik alma yolundaki öğrenciler, üniversitede birbirleriyle iletişim kurma, aileden bağımsızlaşma nedeniyle görece daha özgür zaman ve mekân olanağına kavuşma, iletişim olanaklarıyla tanışma ve her şeyden önemlisi bireysel cesaret kazanma yolunda mesafe kat etmektedirler. Biraraya gelmekte, politik adımlar atan örgütlenmelerde başarılar elde etmektedirler. Süreli yayın organları oluşmaktadır. Ama, uzman görüşleri, durumun daha bireysel ve psikolojik yönlerine dikkatimizi toplamaktadır; istedikleri ruhsal ve bedensel var olma biçimi nedeniyle, tercih ettikleri heteroseksüel olmayan kimliklerini açıklasınlar ya da açıklamasınlar, bu gençlerin üzerinde ağır tahribat olduğu büyük bir gerçektir. Hayatlarının en genç döneminde "yaşamın zorluğuna dair kronik bir duyguları" vardır. En çok hissettikleri şeylerden biri, "hayat zor!" şeklindedir. American Journal of Psychiatry, bu çocukların hüznün, yalnızlık, korkular, fiziksel semptomlar, ilişki sorunları ve sıklıkla ihtihar eğilimi içinde olduklarını belirtmektedir. Bu çocuklara, her teyden önce akademik çevre içinde kişisel ve kurumsal destek gereklidir. Enformel ya da formel danışmanlık hizmetlerinin en detaylı biçimde kurulması ve bunun akademik çevrede sağlanması şarttır. Ama, bu yazıda başından itibaren söylenmeye çalışıldığı gibi, erkek ve kadın olarak biyolojik dünyaya geliş biçimi olan sex (cinsiyet) ve toplumsal olarak da kadınlık ve erkeklik denilen olguların kuruluşunu gösteren gender (toplumsal cinsiyet) sınıflamaları gereği, erkekliği en belirgin biçimde var kılan onun heteroseksüel "normalliğinin" sınırsızlığı, kendisinin dışında kalanlara soluk aldırarak gibi görünmemektedir.

Sonuç Yerine... Çözüm Üzerine Düşünceler...

Üniversitenin, beyaz, pamuk ellerini öteki olanın cebinden çıkarıp kendi elini kendi cebine sokarak, gerçekle yüzleşmesi gerekmektedir. Aman bunun zaman alacağı açıktır. Bu arada da, toplumun örf ve adetlerine uygun tavır sergilemeyen ve genel kabul görenlere benzemedikleri için kıyıya itilmiş olanlar ve kadın öğrenciler, yine aynı çemberlerde dönüp duracaklar, bilimsel, teknik ve psikolojik olarak baskı altında kalacaklar, eşitsizliğe uğrayacaklardır. Daha az sayıda en önemli bilim insanı ve yönetici çıkacaktır aralarından. Olmaları gerektiği gibi toplumun gerektirdiği duygusal, ruhsal ve fizyolojik bakımdan tam erkek olmayanlar ise, bunu hep gizlemek zorunda kalacaklardır. Aksi halde bedelini mutlaka ödeyeceklerdir. Ama onlar bu "olağandışı" tavırlarını, tercihlerini, ruh durumlarını saklarsa ve kadınlar da yine yakalarını kapalı tutar, otururken eteklerini çekiştirirlerse, ellerini avuçları içine alan kocaman erkek hocalara sabır gösterirlerse, özellikle bizim akademimizin içine sinmiş derin ve ince alaysılıkla yaşamayı sürdürürlerse sorun azalabilir. Yani cinsiyetçiliğin sonuna yaklaşılmaz ama onunla birlikte yaşamak konusunda yol alınır. Ya da, bununla mücadele etmenin politik, radikal, kültürel dönüşüm tabanlı yollarına başvurulur. Üniversitede, geçtiğimiz yüzyıldan bu yana hayli yer edinmek için yaşamsal mücadele veren tüm kıyıda tutulanlar, elbetteki mücadele yollarını elden bırakmamaktadırlar. Dünyada kadınlar erkeklerin % 10'u kadar bir oranla politikaya katılır ve dolayısıyla karar alma mekanizmalarında bu kadar bir yer

tutarken, durumun ne derece parlak olacağı tartışmaya açıktır. Yine de, feminist hareketin bütününün kısa tarihinde aldığı yola bakarak, üniversite gibi sosyal ve kurumsal ağırlığı çok büyük olan bir alanda mücadelenin önemi tartışılmazdır. Başka ne yapılabilir? Daha iyi bir dünya için, kadınların kendi cinslerine uygulanan baskıya karşı verdikleri mücadele boyunca hep el yordamıyla buldukları bir yolun izinden gidilebilir; kadınların kadınlara daha çok destek olmaları, daha çok birbirlerini desteklemeleri sağlanabilir. Üniversitede üretilen bilginin cinsiyet körlüğü ve baskın olan bilgi üretme alanlarının erkeksiliği gündeme taşınabilir. "Erkeklerarası dayanışma"nın bizim akademimizde nasıl işlediğine ve hangi erkekleri kapsayıp hangilerini dışarıda bıraktığına ve hangi kadınları aralarına alıp hangilerini dışladığına bakılabilir. Bizim feminist akademisyenlerimizin Batıyla örtüşmeyen ve kadınsılıyla sanıldığından çok daha barışık olan 'kadınlık algıları' ise başka bir araştırma konusu olabilir.

Sonuç olarak, her şeye rağmen eğitim, iddia edildiği gibi, uygarlaştırıcı yolda taviz vermeden çaba harcayan bir kurumsa, insanları buldukları çizgiden bir üst basamağa taşıyacak rolü yerine getirmekle yükümlü kılınmalıdır. Usül olarak öğrencilere birbirini dinlemek ve karşısındakinin ne dediğine kulak vermek üzere telkinde bulunan eğitim, genel bilgilendirme anlayışına ek olarak, cinsiyetçiliğin nasıl bir mekanizma olduğunu haykıran sesleri de duymak zorundadır. Böylece, eğitim, kadınlı erkekli ya da kendisini hangi cins koduyla tanımlıyorsa o kodun altında tüm insanlığın sesine kulak vererek, önemli bir yükümlülüğünü yerine getirilmiş olur.

i. Bu yazı, 14 Mart 2004 tarihlerinde Yeditepe Üniversitesi'nin düzenlediği "Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma I" başlıklı sempozyumda sunulan bildirinin genişletilmiş halidir. Bu metnin ilk taslağını okuyan Prof.Dr.Serpil Sanca, Yrd.Doç.Dr.Özlem Şahin ve Ebru Özberk'e teşekkür ederim.

ii. Cynthia Kinnard, "anti-feminizm, 1789'dan beri var bizimle" der. Ama bu tarih zaten "biz" dediği feminizmin, bir hareket olarak var olmaya başladığı tarihtir. (Kinnard, 1986: xi-xvii) Her "izm"e olduğu gibi feminizme de bir "anti" söylemin kurulmasında şaşılacak bir şey yoktur. Hatta bu durum feminizmin düşünsel atmosfere bir tür kabulü olarak bile değerlendirilebilir. Anti-feminizmle başa çıkma gerekliliği bir yana, nasıl ki cinsiyetçi ideoloji, salt kendisini ayakta tutan heteroseksüel erkeği "normal", onun dışında kalanları "anormal" ilan ederek, anormal olmaktan cehennem ateşinden korkar gibi korkmuş ve o anormal dediği heteroseksüel olamama, kazara bunun tersine düşüp homoseksüel olma (cinsel ilgisini kendi cinsine -de- yönlendirebilme) halini homofobi olarak kayıtlarına karşı kullanılmaya başlanır. Pharr, "sexizm olmasaydı, homofobi de olmazdı" der. (1988:9, 26) Ama cinsiyetçilik var ve heteroseksüelliğin koşulsuz normal olarak kabul edildiği düzenin dışında kalanlar da open secrets (açık sırlar)la dolu ve "anormal" kabul edilen hayatlarını gizli sürdürmek zorundalar. (Bkz. Tamsin Spargo1999).

iii. Cinsiyetçilik, insanın insana uyguladığı, ırk, etnik köken ya da sınıf kökenli ayrımcıklar gibi, mağdurları üzerinde çok ciddi tahribat yaratan bir olgudur ve beraberinde bir dizi ayrımcılığı sürükler. Örneğin, homofobi, bir cinsiyetçilik silahı olarak, heteroseksüelliğin baskınlığı karşısında direnmeyi deneyenlere karşı kullanılmaya başlanır. Pharr, "sexizm olmasaydı, homofobi de olmazdı" der. (1988:9, 26) Ama cinsiyetçilik var ve heteroseksüelliğin koşulsuz normal olarak kabul edildiği düzenin dışında kalanlar da open secrets (açık sırlar)la dolu ve "anormal" kabul edilen hayatlarını gizli sürdürmek zorundalar. (Bkz. Tamsin Spargo1999).

iv (Bkz. VêVê Clark...1996,x). Clark, bu kavramı, on sekizinci yüzyıldan günümüze dek Amerikan toplumundaki tutucu cinsiyetçi ideoloji için kullanır. Ama aynı ideolojinin, biz dahil bir çok toplum için de geçerli olduğu şüphesizdir.

v Erkeklerle kadınların farklılığını Darwin'den beri biliyoruz. (Bkz. Charles Darwin 1871,18) Öteki cinsle müdahale konusunda erkeklerin daha baskın oldukları ve tecavüz, taciz ve savaş gibi olgulardan asla vazgeçemedikleri de bir gerçektir. Erkek eliyle üretilen ve insanın tarihi kadar eski örnekleri mevcut olan bu olguların sergilediği başka bir sorun daha vardır. Şiddetin gücüne dayanarak kurulan erkek iktidarı yalnızca medeniyetin talihsiz bir yan ürünü değildir. Friedrich Engels'ten John Locke'a, Karl Marks'tan Margaret Mead'e dek bir çok düşünür, insanın boş bir levha olarak dünyaya geldiğini ve bu dünyada kültürel aşamalarla şekillendirildiği temel görüşünden ödün vermemişlerdi. Ama onların bu görüşü, "ıçgüdülerle donatılmış bir ruhumuzun olduğunu inkar ederek insan tabiatının keşfini sürekli sabote eden" bir yaklaşımdı. İnsan tabiatı denen ilkel geçmişimiz, köklerimiz, bize bir dizi ıçgüdü mirası bırakmıştır. Bir çok davranışbilimcinin aforoz ettiği bu gerçeğe birlikte bugün, "insan davranışlarında kalıtımın önemli rol oynadığı" bilgisini görmezden gelemeyiz. Ve binlerce yılın genetik kodları, erkeklerle kadınları farklı rol modellerinin gereklerine göre hazırlamaktadır. Bu hayatın içine doğduktan sonra da kadınlar ve erkekler arasındaki rol hiyerarşilerinde eşitliğin ibresi hep erkekleri kollar nitelikte olmaktadır. Toplumsal hiyerarşiler içinde saygın bir yere sahip olan üniversite ortamında da, kadınlar için durum hiç değişik değildir. Kadınlar, üniversitede eşitliğin 'eşitsiz' tarafında durmaktadırlar.

vi. İleride değinileceği gibi, bu söylem "Cumhuriyet'in ilk kadın akademisyenleri"nin anılarında çok sayıda örneğini bulmaktadır. Prof.Dr.Nermin Abadan-Unat Kum Saatini İzlerken ve Prof.Dr.Mina Urgan Bir Dinazorun Anıları adlarını verdikleri anılarında, "cumhuriyet kızları" olarak, Atatürk Türkiye'sinin onlara sağladığı eğitim olanaklarından ve bu olanağın dönüştüğü akademik yaşantılardan minnettarlıkla söz etmektedirler. A.Ü. Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı'nın 1996-2002 yılları arasında düzenli olarak yaptığı "açış dersleri"ne, ağırlıklı olarak Ankara Üniversitesi'nden emekli olmuş kadın profesörler davet edilmiştir. Bu "açış dersleri"nin vurguladığı en büyük ortak payda, aynı biçimde, genç cumhuriyetin kızlarına sağladığı eğitim eşitliği ve kariyer fırsatları olmuştur. Bkz. Abadan-Unat,1996; Urgan,1997; "Açış Dersleri 1996-2002".

- vii. Bkz. Ayla Neusel 1996:15.
- viii. 2003 yılı YÖK verilerine göre, kadın profesör oranı %25.31.
- ix. Bkz. Abadan-Unat,1996; Urgan,1997.
- x. 2003 yılı itibariyle, 72 erkek rektörümüze karşılık 4 kadın rektörümüz, 58 erkek dekanımıza karşılık 7 kadın dekanımız vardır (YÖK, 2003).
- xi. Bizim üniversitemizi kurmamız ve oraya kadınlara dahil etmemiz, neredeyse bir Doğu masalının çok katmanlı çözümlenebilmesi kadar farklı pencerelere sahiptir. Bir yandan kadın akademisyenlerimizi "kadınsı" olanın içinde tutarken, bir yandan da onları toplumun alt kesimlerinde okuma yazma bilmeyen kadınlarımızdan koparıp, pozitif bilimlerin kürsülerine oturtmuşuz. Üstelik, kadınlarımızın prestijli meslek sahibi olmalarıyla ayrı bir övünç kaynağı da kurarak ikinci bir paye elde etmişiz. Burada şunu gözden uzak tutmuşuz: Pozitif bilimler adı altında toplanabilecek olan alanlara milletçe verdiğimiz değerle, hukuk ve siyasal bilgiler gibi ülke yönetimini teslim ettiğimiz alanlara verdiğimiz değer karşılaştırıldığında, özellikle 1945 sonrası anlayışlarla, siyasetin ve memleketin nabzını tutmanın, "bilim" laboratuvarlarında olup bitenden daha değerli olduğu gerçektir. Bu nedenle, övünç kaynağı olarak kullandığımız bizim üniversitemizde kadınlarımız eşittir söylemi, aslında biz kadınlarımızı çok da önemsemediğimiz pozitif alanlarda tutarken, onları memleketin tüm karar alma mekanizmalarından uzak tuttuk gerçeğinin üstünü örtmektedir. (1946'larda pozitif bilim alanlarındaki yüksek kadın akademisyen barındıran sayısal veriler için bkz. Köker, 1988).
- xii. Batıda kadınların yakın tarihe kadar varlık gösteremedikleri doğal bilimler, tıp ve mühendislik gibi alanlarda, bizim üniversitemizde doğal bilimlerde %33, tıp bilimlerinde %35 ve mühendislikte %24 oranında kadın akademisyen mevcuttur (Bkz. Acar, 1996:75).
- xiii. Bizde, diğer bir çok toplumsal sorunumuza rağmen, oldukça erken bir dönemde, 1914'te Darülfünun'da düzenlenen konferanslara katılmak yoluyla aralanır kadınlara üniversitenin kapısı. Aynı yılın sonunda da bir kadın üniversitesi olan İnas Darülfünunu açılır (Bkz. Mine Tan, (2000). "Eğitimde Kadın-Erkek Eşitliği ve Türkiye Gerçeği", Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset, TÜSİAD, Yayın No. TÜSİAD-T/2000-12/290, s.4921-111.).
- xiv (Plexi-)glass ceiling effect: Saydam tavan hipotezi. İş dünyasından eğitimin her kademesine dek, iyi eğitilmiş, atak, prestij sahibi (Batıda mümkünse Protestan ve beyaz diye nitelenen bizim kültürümüzde de dini, etnik, coğrafi ve sınıfsal kodları belli olan; din-i bütün, Anadolu'nun batı yakasından, mümkünse İstanbul'a yakın, temiz şiveyle konuşan, gölgesi ağır otoriter adam olan) heteroseksüel erkeklerin dışında kalan ötekiler; kadınların, patriyarkal toplumun çizdiği erkeklik algısından yoksun olanların başlarının çarptığı görünmez ama her an hissedilen tavan. Bu üstün yönetici özelliklerini taşımayanlar, küçük kademeleri atlayabilirler ama yönetimin en üst seviyelerine çıkamazlar. Çünkü oralar, saydam tavanlarla yalıtılmıştır. Saydam tavanlar, derisinin rengi pamuk beyazı olanlara, kromozomlarında fazladan bir X daha bulunmayanlara (yani dişil özellikten arınmış olanlara) açıktır. Oysa, ötekileştirilmişler için, kişisel, konumsal ve toplumsal yaralar açacak olan saydam tavanları delmek oldukça güçtür. Bu tavanlara çarpanlar, kişisel olarak başarısızlık duygusuyla yüzleşmek, yüksek idareciliğin getireceği avantajlı konumlardan mahrum kalmak ve bunun toplumsal alana taşıyacağı kimlikten yoksun olmak durumundadırlar. Hatta meritokrasi gereği kimi prestiji düşük alanlardaki kadın akademisyenler için iyi bir yönetici pozisyonunda tavan, plexi-glass gibi saydam bir maddeden daha katı hale dönüşmekte, asla hava geçirmeyecek bir cama dönüşmektedir. Yine şeffaf ama asla üst tarafa geçit vermeyen bir tavan. Bkz. Kathryn Quina. (1998). "Breaking the (Plexi-)Glass Ceiling in Higher Education", içinde Lynn H. Collins..., (eds.). Career Strategies for Women in Acedeme Arming Athena, London: Sage Publications, s.216-217, 218.
- xv Çok yaygın olarak bilinen hemşirelik, öğretmenlik, okul öncesi eğitim, ev ekonomisi ya da son otuz yılın yeni akademik alanı olan Kadın Çalışmaları ve toplumsal cinsiyet araştırmaları yapan bölümler, kadınlara terkedilmesinde sakınca bulunmayan alanlar olarak sıralanabilir
- xvi. Bkz. Constance Bachouse... (1989). "The Chilly Climate for Faculty Women at UWO:

Postscript to the Backhouse Report", Basılmamış bildiri, Londra: University of Western Ontario.

xvii. our good old boys: "bizim sıkı dostlar" olarak Türkçeleştirebileceğimiz bir bakışın yaygın kullanılan sloganı.

xviii. Bkz. Ella Haley'den aktaran Paula Caplan. (1993:198). Kadınların bu dışlanmışlıklarını, mesleki ağlardan da mahrum kalışlarını gözlemler. Bu, akademinin de yüreğinden yalıtılma anlamını taşımaktadır

xix. Anti-nepotizm: Nepotizm, akrabalara tanınan her türlü öncelik. Anti-nepotizm ise, genel olarak bir işyerinde yakın akrabalarından ancak birinin çalışması. (bkz. www.ethics.state.la.us/pub/nepo.htm) Ama, bizim üniversitemizde, babadan oğula taşımaktan hiç rahatsız olmadığımız saltanatlar zinciri gereği, akademisyenlikte de, imtiyazlı sınıftan bir aileye mensup olma Batıda olduğu gibi bir dezavantaj değil, tam tersine bir avantaj olabilmektedir. Böylece, biz akademisyenliği de bir aile mirası olarak görebilmekteyiz.

xx. Bkz. Carpenter, 1996, s.142.

xxi. Bu, cinsler içi bağlılığın avantajını bir akademisyen şöyle açıklamaktadır: "Bölümümde tek kadın öğretim üyesi bendim. Ama bir yıl uğraştım, başka kadınlarla iletişim kurmak için. Bunu başardığımda gerçekten yararı oldu. Düşüncelerimle ve deneyimlerimle tek başıma olmadığımı anladım ve buna ek olarak aptal olmadığımı da anladım." (Caplan 1993:203). Oysa, yaşa dayalı bir ayrımcılık, kadınlararası kurulabilecek olan bu ağa engel olmaktadır.

xxii. Bizim akademik feminizminin kuşak çatışması, tam da bu ideolojik tahribat nedeniyle sürekli kan kaybetmeye mahkum kılınmıştır. Bizde, dünyada en çok Doğu Bloku Ülkeleri'yle benzeşebilecek bir biçimde "devlet eliyle desteklenen feminizm" olgusu, Cumhuriyet kuşağı kadın akademisyenlerimizin ideolojik yapılanışında baskın bir ikna edici etmen olmuştur. Böylece, bizim birinci dalga akademik feministlerimiz, kadınıma her türlü sosyal ve hukuksal hakkın teslim edildiği bir mükemmel rejime sahip olduğumuza inanmaktadır. Ancak, devletin aygıtlarıyla denetlenen ve resmi ideolojinin gerekleri için verilen "kadın hakları", 1970'lerden sonra kendini bulan ikinci dalga feminist söylemimiz içinde eleştiriye tabi tutulmuş ve boşlukları göz önüne serilmiştir. Bu eleştirel bakış, Cumhuriyet'le büyüyen ve hâlâ akademide soluyan kuşakla, 70 sonrası akademik feministleri birbirinden çok öteye düşürmüştür. Feminizm, resmi ideolojinin çıkar sınırlarına sıkıştırıldığında, kadınlar arası kuşakların birbirine aktaracağı akademik bir kadın hareketi deneyimi, Türkiye gibi acil kurumsallaşma ihtiyacındaki bir ülke için yitip gitmekle yüzleşmiştir. Ankara Üniversitesi Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı'nın düzenlediği toplantıda Prof.Dr.Serpil Sancar, akademik feminizminin yaşadığı kesikliliği şöyle ifade etmiştir. "Hepimiz bu kadın çalışmaları alanının içinden tuttuk ve yaşadık. Öğrenci olarak, hoca olarak. Beş yıl, on yıl bir deneyim bu. Hepimiz şunun normatif olarak olması gerektiğine inanıyoruz. Feminist bilgi kendi deneyimlerimizden çıkan dönüştürücü bir bilgidir. Hayatı dönüştüren bilgidir. Hayatı daha özgür kılan bilgidir. Ama ben bu toplantıda o kadar az burada yaşadığımız deneyimler üzerinden konuşan ses duydum ki. Duymak istediğim şuydu. Biz bir önceki kuşak kadın akademisyenleri feda ettik. Fakültelerimizle çatışmaya girdik, neler yaşadık. Yani buralardan dönüp geldiğimiz bir şeyde dönüp kendimize bakmak benim derdim." (Bkz. "Üniversitede Kadın Çalışmaları I" Toplantısı tutanakları, 2003)

xxiii. 1997-98 öğretim yılında A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde bir öğretim üyesi ve araştırma görevlilerinin birlikte girdiği ve ders içi gözlemlerin çeşitli bildiriler halinde hazırlandığı "Toplumsal Cinsiyet ve Eğitim" dersinde, özellikle erkek öğrenciler, derste kendileri üzerinde bir "baskı" hissettiklerini belirtmişlerdir. Dersi daha çok kadına yönelik olarak görmüşler ve kadının ezildiği anlatılırken genelde insanın ezilme sorununa değinilmediğini belirtmişlerdir.(Bkz. Mine Tan, Özlem Şahin, Güzin Yamaner. (2001). "Toplumsal Cinsiyet Konulu Lisans Dersi Üzerine gözlemler", Yerli Bir Feminizme Doğru, Haz.A.İlyasoğlu, N. Akgökçe, İstanbul: Sel Yayıncılık, s.344-345.)

xxiv. Bir önceki dipnotta anılan dersin verildiği yıllarda, başka öğretim üyelerinin derslerinde o ders konuşulmuştur ve öğrenciler dersi veren öğretim üyesinin "kesin" feminist olduğunu bunu da, hocanın kısa saçı oluşundan anladıklarını söylemişlerdir.

xxv. Bkz. Faunce ve Phipps-Yonas, 1979.

xxvi. Bkz. www.sistahspace.com;/weepingwillows/bgayfem.htm

xxvii. Bkz. www.naspa.org/netresults/printerfriendly.cfm?ID=855

Kaynakça:

- Abadan-Unat, Nermin. (1996). Kum Saatini İzlerken, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Acar, Feride. (1996). "Türkiye'de kadın Akademisyenler: Tarihsel Evrim ve Bugünkü Durum", Akademik Yaşamda Kadın, Ankara: Türk-Alman Kültür İşleri Kurulu Yayın Dizisi, No:9, s.75-87.
- Arber,Sara ve Jay Ginn. (1991). Gender and Later Life: A Sociological Analysis of Resources and Constraints, London: SAGE Publications.
- Bachouse, Constance... (1989). "The Chilly Climate for Faculty Women at UWO: Postscript to the Backhouse Report", Basılmamış bildiri, Londra: University of Western Ontario.
- Bauer,Dale ve Susan C. Jarrett. (1994). "Feminist Sophistics: Teaching with an Attitude", içinde David Downing. (ed). Changing Classroom Practices, Urbana: National Council of Teachers of English, 149-165.
- Bauer, Dale ve Katherine Rhodes. (1996). "The Meanings and Metaphors of Student Resistance", içinde VéVé Clark,... (eds.). Antifeminism in the Academy, New York: Routledge.
- Cantor, D.W., ve T.Bernay. (1992). Women in Power: The Secrets of Leadership, Boston: Houghton Mifflin.
- Caplan, Paula J. (1993). Lifting a Ton of Feathers: A Woman's Guide For Surviving in the Academic World, Toronto: University of Toronto Press.
- Clark, VéVé...(eds.)(1996). Antifeminism in the Academy, New York: Routledge.
- Carpenter,Mary Wilson. (1996). "Female Grotesques in Academia: Ageism, Antifeminism, and Feminists on the Faculty", Antifeminism in the Academy, London ve New York: Routledge, s.141-165.

- Darwin, Charles. (1871). *The Descent of Man and Selection in Relation to Sex*, New York: Modern Library.
- Faunce, Patricia ve Susan Phipps-Yonas. (1979). *Women's Liberation and Human Sexual Relations*, New York: Science research Associates.
- Franklin, Phyllis. (1981). *Sexual and Gender Harassment in the Academy: A Guide for Faculty, Students and Administrators*, New York: Commission on the Status of Women in the Profession.
- Ghiglieri, Michael P. (2002). *Erkeğin Karanlık Yüzü*, Çev. Ülgen Yıldız, Ankara: Phoneix Yayınevi.
- Hite, Shere. (1976). *Hite Raporu - Kadınların Cinsel Hayatı Konusunda (Masters ve Johnson ile Kinsey'den sonra) En Kapsamlı Araştırma, Cep/Cinsellik (38)*.
- Johnson, Kathryn. (1989). *Academic Women at the University of California*, California: University of California.
- Kinnard, Cynthia D. (1986). *Antifeminism in American Thought: An Annotated Bibliography*, Boston: G.K. Hall.
- Köker, Eser D. (1988). "Türkiye'de Kadın, Eğitim ve Siyaset: Yüksek Öğrenim Kurumlarında Kadının Durumu Üzerine Bir İnceleme", Doktora tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Neusel, Ayla. (1996). "Kadınların Bilimsel Kariyerleri Konusunda İki Ülke Arasında Bir Karşılaştırma: Bir Araştırma Projesinin İlk Sonuçları", *Akademik Yaşamda Kadın*, Ankara: Türk-Alman Kültür İşleri Kurulu Yayın Dizisi, No:9, s.14-18.
- Quina, Kathryn. (1998). "Breaking the (Plexi-)Glass Ceiling in Higher Education", içinde Lynn H. Collins..., (eds.). *Career Strategies for Women in Acedeme Arming Athena*, London: Sage Publications, s.215-245.
- Pharr, Susanna. (1988). *Homophobia: A Weapon of Sexism*, CA: Chardon Press.
- Small, Meredith. (1993). *Female Choices: Sexual Behavior of Female Primates*, Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Spargo, Tamsin. (1999). *Foucault and Queer Theory*, UK: Icon Books.

Tan, Mine. (2000). "Eğitimde Kadın-Erkek Eşitliği ve Türkiye Gerçeği", Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset, TÜSİAD, Yayın No. TÜSİAD-T/2000-12/290, s.21-111.

Tan, Mine; Özlem Şahin; Güzin Yamaner. (2001). "Toplumsal Cinsiyet Konulu Lisans Dersi Üzerine gözlemler", Yerli Bir Feminizme Doğru, Haz.A.İlyasoğlu, N. Akgökçe, İstanbul: Sel Yayıncılık, s.333-354.

Theodore, Athena. (1986). The Campus Troublemakers: Academic Women in Protest. Houston: Cap and Gown Press.

Urgan, Mina. (1997). Bir Dinazorun Anıları, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

"Üniversitede Kadın Çalışmaları I" Toplantısı tutanakları, 2003, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı.

"Açış Dersleri 1996-2002", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Prof.Dr.Hamide Topçuoğlu, Prof.Dr.Sevda Şener, Prof.Dr.Nimet Özgüç, Prof.Dr.Nermin Abadan-Unat, Prof.Dr.Neriman Samurçay, Prof.Dr.Türkan Akyol, Prof.Dr.Ayhan Çavdar.

www.ethics.state.la.us/pub/nepo.htm

www.sistahspace.com:/weepingwillows/bgayfem.htm

www.naspa.org/netresults/printerfriendly.cfm?ID=855